

PORUCHY PŘÍJMU POTRAVY V SOUVISLOSTI SE VZDĚLÁNÍM, PERFEKCIONISMEM A RESILIENCÍ U ŽEN

Poruchy příjmu potravy (PPP) jsou kategorií duševních onemocnění, přičemž některá z nich se v porovnání s jinými psychiatrickými diagnózami pojí s vysokou úmrtností (Navrátilová & Hamrová, 2009). Patří mezi nejčastější a při dlouhodobém průběhu také nejzávažnější onemocnění mladých dívek a žen (Krch, 2007). V posledních desetiletích pozorujeme nárůst jedinců trpících těmito onemocněními (Kamarádová et al., 2015), je to tedy problematika stále velmi aktuální, i přesto, že by se dalo tvrdit, že je již poměrně kvalitně teoreticky zmapována.

V psychiatrii je všeobecně obtížné určit okolnosti vzniku patologie. Nejčastěji se totiž jedná o kombinaci různých faktorů, přičemž sám o sobě by žádný z nich k poruše vést nemusel, ale pokud se spojí s jinými, mozaika se stává kompletní a onemocnění začíná (Orel, 2020). Určit přenou příčinu určitého onemocnění je tedy téměř nemožné. Můžeme však pozorovat rizikové faktory vzniku dané patologie. Faktor může být považován za rizikový, pokud u jedinců bez stanovené diagnózy zvyšuje přítomnost tohoto faktoru výskyt symptomů daného onemocnění (Stice, 2002).

Adolescence je období, ve kterém nejčastěji identifikujeme počátek poruchy příjmu potravy. V této životní fázi hraje škola, kterou jedinec navštěvuje velkou roli v jeho životě. Bould et al. (2016) se rozhodli otestovat hypotézu o tom, zda poruchy příjmu potravy souvisí s typem navštěvované školy, jak se jim jevílo z klinického dojmu. Zjistili, že poruchy příjmu potravy jsou na některých školách opravdu častěji diagnostikovány než na jiných, což není způsobeno individuálními charakteristikami studentek. Implikují, že v průměru je pravděpodobnější, že dívka onemocní, pokud navštěvuje školu s vyšším podílem dívek nebo dětí vysoce vzdělaných rodičů.

Dle slovníku Americké psychologické asociace je perfekcionismus sklon vyžadovat od sebe nebo od druhých extrémně vysokou či dokonce bezchybnou úroveň výkonu, a to nad rámec toho, co daná situace vyžaduje. Je spojen s depresí, úzkostí, poruchami příjmu potravy a jinými problémy týkajícími se duševního zdraví (VandenBos, 2007). Stackpole et al. (2023) publikovali metaanalýzu zabývající se vztahem mezi perfekcionismem a poruchami příjmu potravy. Výsledky ukázaly, že perfekcionismus výrazně souvisí s příznaky PPP.

Kromě faktorů rizikových se při zkoumání rozvoje patologie zaměřuje také na faktory protektivní, které se často pojí se sníženým výskytem zkoumaných obtíží. Jedním z takových faktorů v

kontextu rozvoje PPP je resilience (Calvete et al., 2018), která může být definována jako proces a výsledek úspěšného přizpůsobení se obtížným nebo náročným životním situacím, zejména prostřednictvím mentální, emocionální a behaviorální flexibility a adaptace na vnější i vnitřní požadavky (VandenBos, 2007).

Rozhodli jsme se, že ověříme hypotézy, které navrhuji výše zmíněné výzkumy na výzkumném vzorku 286 žen české národnosti ve věku 18–35 let. Co se týká nejvyššího dosaženého vzdělání, byla v našem souboru nejvíce zastoupena kategorie Střední škola s maturitou, která zahrnovala 72,38 % výzkumného souboru. Další nejčastěji zastoupenou kategorií byla Vysoká škola zahrnující 22,38 % a o zbývajících 5,24 % se dělily kategorie Základní škola a Střední škola bez maturity.

K analýze dat jsme se rozhodli využít lineární regresi, což je statistický model, který popisuje chování závislé proměnné pomocí skupiny kategoriálních či spojitých regresorů. Pracovali jsme s jednou závislou proměnnou, kterou jsou projevy poruch příjmu potravy. Provedli jsme vícenásobnou lineární regresi s třemi regresory – typ vzdělání, perfekcionismus a resilience.

Závisle proměnnou představuje skóre v testu Eating disorder Examination Questionnaire (Fairburn & Beglin, 2008), regresor perfekcionismus reprezentuje skóre v testu Frost Multidimensional Perfectionism Scale (Frost, 2016) a regresor resilience je skóre v testu Resilience Measure-Revised (Centrum pro výzkum resilience, 2018). V našem výzkumu jsme rozlišili čtyři typy nejvyššího dosaženého vzdělání – základní škola, střední škola bez maturity, střední škola s maturitou, vysoká škola.

Zjistili jsme, že náš model je schopen vysvětlit 23 % rozptylu. Můžeme tedy říct, že typ vzdělání, perfekcionismus a resilience jsou schopny předpovědět 23 % rozmanitosti projevů poruch příjmu potravy. Provedli jsme také test statistické významnosti, který ukázal, že se jedná o statistický významné množství vysvětleného rozptylu. V Tabulce 1 uvádíme hodnotu koeficientu determinace a test statistické významnosti F (test podmodelu) s jeho p hodnotou.

Tabulka 1: Koeficient determinace a test podmodelu

Model	Koeficient determinance	Testová statistika F	P-hodnota
	0,23	16,25	< 0,001

P- hodnoty menší než stanovená hladina významnosti 0,05 jsou vyznačeny červeně

Dále jsme zjišťovali, zda jednotlivé regresory vložené do modelu přináší statisticky významné zpřesnění jeho predikční schopnosti. Ukázalo se, že regresor perfekcionismus a resilience toto zpřesnění přináší, zatímco u regresoru vzdělání tomu tak není. Největší efekt z byl objeven u regresoru perfekcionismus. V Tabulce 2 uvádíme test statistické významnosti F s jeho p-hodnotou a míru účinku.

Tabulka 2: Test statistické významnosti a míra účinku

Regresor	SS	F	P-hodnota	Míra účinku (Parciální eta ²)
Vzdělání	0,61	0,16	0,92	0,002
Perfekcionismus	44,77	34,93	< 0,001	0,111
Resilience	37,91	29,58	< 0,001	0,096

P- hodnoty menší než stanovená hladina významnosti 0,05 jsou vyznačeny červěně

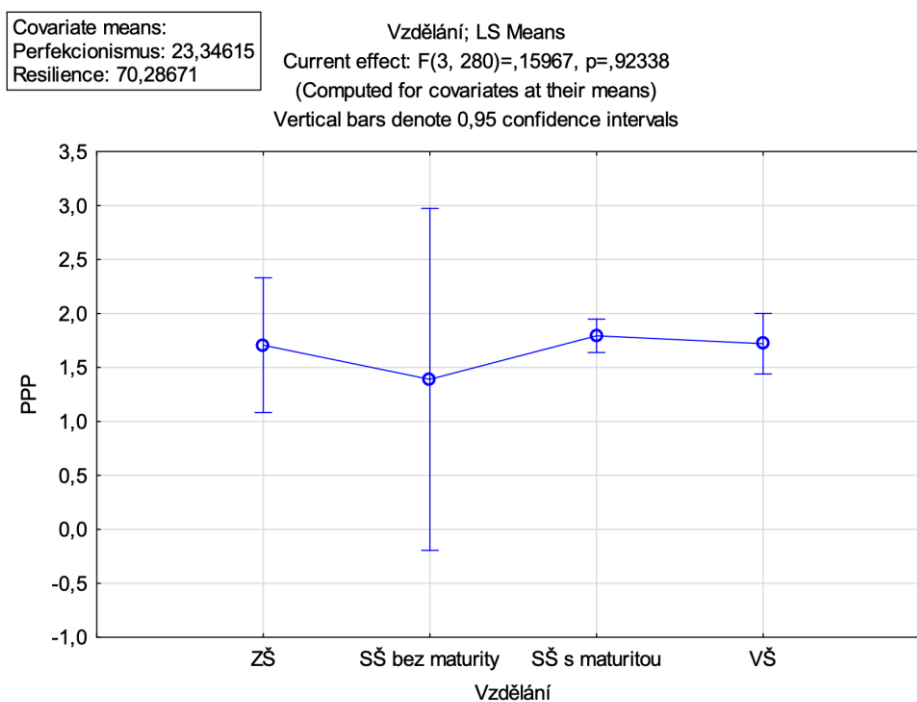
Poslední prezentované výsledky ukazují podrobnější informace ohledně toho, jak regresory ovlivňují naši nezávislou proměnnou. Podle hodnot nestandardizovaného regresního koeficientu můžeme zjistit, jak se změní závislá proměnná, pokud regresor vzroste o jednu jednotku. V našem případě se ukázalo, jak jsme předpokládali, že pokud stoupne skóre v testu perfekcionismu o jeden bod, stoupne rovněž skóre v testu poruch příjmu potravy o 0,06 bodu. To se může jevit jako zanedbatelný rozdíl, ale musíme brát v potaz, že průměrný výsledek v tomto testu odpovídá v našem výzkumném souboru hodnotě 1,77.

Regresor resilience zde funguje dle našeho předpokladu v opačném směru. Pokud skóre v testu resilience vzroste o jeden bod, skóre v testu poruch příjmu potravy klesne o 0,04 bodu. Souhrnné výsledky prezentuje Tabulka 3. Rozdíly mezi typy vzdělání v projevech poruch příjmu potravy budeme demonstrovat pomocí Grafu 1, kde vertikální čáry ukazují 95% konfidenční intervaly.

Tabulka 3: Vztah mezi projevy PPP, reseiliencí, perfekcionismem a vzděláním

Regresor	Regresní koeficient nestandardizovaný	Waldova statistika T	P-hodnota	Regresní koeficient standardizovaný
Perfekcionismus	0,06	5,91	< 0,001	0,32
Resilience	-0,04	5,44	< 0,001	-0,29
Základní škola	-0,01	0,04	0,97	-0,00
Střední škola bez maturity	-0,33	0,40	0,69	-0,02
Střední škola s maturitou	0,07	0,45	0,65	0,03
Vysoká škola	0,00			

P- hodnoty menší než stanovená hladina významnosti 0,05 jsou vyznačeny červeně

Graf 1: Vztah vzdělání a PPP

Závěr

V této práci jsme se pokusili popsat vztah mezi projevy poruch příjmu potravy, perfekcionismem, resiliencí a typem dosaženého vzdělání. Bould et al (2016) se rozhodli otestovat hypotézu o tom, zda poruchy příjmu potravy souvisí s typem navštěvované školy, jak se jim jevílo z klinického dojmu. Zjistili, že poruchy příjmu potravy jsou na některých školách opravdu častěji diagnostikovány než na jiných. Tento předpoklad v naší studii nebyl potvrzen. Musíme však podotknout, že velkým limitem naší studie bylo malé zastoupení jedinců, jejichž nejvyšším dosaženým vzděláním je základní škola a střední škola bez maturity v našem výzkumném vzorku. Předmětem dalšího výzkumu by mohlo být ověření předpokladu vlivu vzdělání na projevy PPP u vzorku s čítným zastoupením všech kategorií.

Stackpole et al. (2023) publikovali metaanalýzu zabývající se vztahem mezi perfekcionismem a poruchami příjmu potravy. Výsledky ukázaly, že perfekcionismus výrazně souvisí s příznaky PPP a tento předpoklad byl naší studií podpořen, přičemž perfekcionismus přinesl statisticky významné zpřesnění predikční schopnosti našeho modelu. Takové zpřesnění přinesla rovněž resilience, která však ovlivnila projevy poruch příjmu potravy v opačném směru, což podporuje zjištění Calvete et al. (2018), kteří implikují, že resilience by mohla být protektivním faktorem při vzniku PPP.

Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=203>.

Literatura

- Bould, H., De Stavola, B., Magnusson, C., Micali, N., Dal, H., Evans, J., ... & Lewis, G. (2016). The influence of school on whether girls develop eating disorders. *International journal of epidemiology*, 45(2), 480-488.
- Calvete, E., Las Hayas, C., & Del Barrio, A. G. (2018). Longitudinal associations between resilience and quality of life in eating disorders. *Psychiatry Research*, 259, 470-475. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.11.031>
- Fairburn, C. G., & Beglin, S. J. (2008). Eating disorder examination questionnaire. In C. G.
- Krch, F. D. (2007). Poruchy příjmu potravy. *Medicína pro praxi*, 4(10), 420–422.
- Kamarádová, D., Praško, J., Látalová, K. (2015). *Suicidialita u psychických poruch*. Grada.
- Navrátilová, M., & Hamrová, M. (2009). Realimentace u závažných poruch příjmu potravy – mentální anorexie a bulimie. *New EU Magazine of medicine*, 1-2, 22-36.
- Orel, M. (2020). *Psychopatologie: Nauka o nemocech duše* (3. vydání). Grada publishing.
- Resilience Research Centre. (2018). CYRM and ARM user manual. Resilience Research Centre, Dalhousie University. Retrieved from: <http://www.resilienceresearch.org/>
- Stackpole, R., Greene, D., Bills, E., & Egan, S. J. (2023). The association between eating disorders and perfectionism in adults: A systematic review and meta-analysis. *Eating Behaviors*, 101769.
- Stice, E. (2002). Risk and maintenance factors for eating pathology: a meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 128(5), 825–848. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.5.825>
- VandenBos, G. R. (2007). *APA dictionary of psychology*. American Psychological Association.